

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1888. Första Kammaren. N:o 33.

Onsdagen den 25 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Anmälades och bordlades Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 16, i fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till ordnande af döfstummeundervisningen i riket.

Efter föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 186, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 28, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden rörande grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande, beslöt Första Kammaren, på hemställan af herr *vice talmannen*, att hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 3.

Efter föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 187, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 30, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om utgifvande af en statstidning för legala tillkännagifvanden m. m., beslöt Första Kammaren, på herr *vice talmannens* framställning, att hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Fortsattes föredragningen af statsutskottets utlåtande n:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, omfattande anslagen till pensions- och indragingsstaterna.

Angående
pension för
rektorn
C. L. Wählin.

10 punkten.

Herr vice talmannen: Jag har anmält min reservation mot detta utskottets afstyrkande, och anhåller att få fästa kammarens uppmärksamhet på frågan. Rektor Wählin, som nästa år uppnår 70 års ålder, har under mycket lång tid tjänat i skolans tjänst, ända sedan 1850. Han har varit ordinarie lektor i Lund från 1859 till 1866, sedermera rektor vid folkskolelärareseminariet derstädes till 1870 och slutligen rektor vid allmänna läroverket i Malmö. Om han hade varit kvar i egenskap af lektor vid elementarläroverket i Lund, hade han nu varit berättigad till pension. Då han lemnade rektorsbefattningen vid seminariet, hade han vid början af samma år erhållit löneförhöjning, så att hans lön då utgjorde 4,500 kronor, och om han kvarstått i denna befattning, skulle den äfven berättigat honom till pension. Under sådana förhållanden, synes det mig särdeles litet öfverensstämmande med Riksdagens vanliga sätt att förfara, att anse, att den omständighet, att han på förordnande tjänat på en vida vigtigare och ansvarsfullare plats, än den han lemnat, skulle vara tillräcklig anledning att beröfva honom all pension.

Hvad beloppet beträffar har Kongl. Maj:ts föreslagit detsamma till 4,000 kronor, men då denna pension med afseende på hans aflöning som seminariektor skulle uppgått till 3,600 kronor, inskränker jag mig till att yrka detta senare belopp, och anhåller, att kammaren måtte bevilja detsamma.

Herr Sundberg: Jag instämmer, för min del, till alla delar i hvad herr vice talmannen här nyss har yttrat, och jag tror verkligen icke, att det skulle vara Riksdagen mycket värdigt att bifalla hvad statsutskottet här har föreslagit, eller rent afslag på Kongl. Maj:ts framställning om pension åt rektor Wählin. Här föreligga nemligen så egendomliga omständigheter, att, om denne man hade tjänstgjort på den plats, till hvilken han utnämndes 1859, det vill säga såsom lektor, så hade han nästa år vid 70 års ålder varit ofelbart berättigad till pension, och någon framställning från Kongl. Maj:ts sida hade varit obehöflig. Vill man resonnera på det sätt, som statsutskottet gjort, så inträffar det egendomliga förhållandet, att en man, som nästa år i 39 års tid har tjänstgjort i statens tjänst som skollärare, och det på ett mycket utmärkt sätt, skulle betraktas såsom ett slags extra ordinarie, som stode utan all pensionsrätt, och skulle således på gamla dagar blifva hänvisad att lefva på några besparingar, som han under sin långa tjänstetid möjligen kunnat göra. Det är icke mycket rimligt att gå till väga på det sättet. Wählin är formellt oberättigad till pension, men reelt, med hänsyn till sjelfva saken, måste han otvifvelaktigt hafva en sådan rättighet. Hade han, i stället för att blifva förordnad till rektor i Malmö från rektoratet vid seminariet i Lund, befordrats från sitt lektorat i Lund, så hade han haft alla sina lektorsförmåner oqvaldt i behåll, således äfven pensionsrätt. Skall han nu, därför att han på grund af sin stora duglighet anmodats att blifva seminariektor, när seminariet i Lund, det största i riket, fullständigt organiserades enligt nu gällande författning,

blifva beröfvad sin pensionsrättighet, sedan han från denna plats fått ett ytterligare förtroende på grund af sin duglighet, nemligen att blifva förordnad till rektor vid Malmö högre elementarläroverk? Skall han på denna grund mista sin pensionsrätt? Jag tror väl icke, att det går an att på det sättet förfara. Jag ber kammarens ledamöter fästa uppmärksamheten på den omständigheten, som jag tager mig friheten ännu en gång framhålla, att om han blifvit förordnad från att vara lektor, då hade han stått kvar som lektor, således äfven i fråga om pensionsrätt. När han åter befordrades från seminariirektor, så vet författningen icke om, att en så beskaffad tjänst kan stå ledig och således öfvergår denna tjänst med dermed förenad pensionsrätt till annan person, hvilket nu också inträffat med afseende å rektor Wåhlin. När han nästa år är 70 år gammal och har tjenstgjort på ett sätt, som är kort sagdt utmärkt, och när han, om han stått kvar såsom lektor, varit berättigad till den pension, som reservanten föreslagit, så instämmer jag med reservanten och yrkar afslag å utskottets förslag samt bifall till reservationen.

Angående pension för rektorn C. L. Wåhlin.
(Forts.)

Herr statsrådet Wennerberg:

Efter härmed slutad öfverläggning, yttrade herr grefven och talmannen, att i afscende på nu föredragna punkt endast yrkats, att kammaren, med afslag å hvad utskottet deri hemställt, skulle bifalla Kongl. Maj:s i ämnet gjorda framställning med den ändring, att det föreslagna pensionsbeloppet 4,000 kronor utbyttes mot 3,600 kronor.

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande af utskottets i punkten gjorda hemställan och vidare på bifall till nyssnämnda yrkande, hvilken senare proposition förklarades vara med öfvervägande ja besvarad.

11—16 *punkterna.*

Biföllos.

17 *punkten.*

Herr Sjöcrona: Jag är ledsen att nödgas ännu en gång i dag besvara kammaren med ett yttrande, angående en pensionsfråga, men jag hoppas att icke behöfva vidare yttra mig rörande denna hufvudtitel. Den här ifrågavarande personen, fru Lindfors, enka efter en provinsialläkare, är, såsom herrarne behagade inhemta af det föredragna betänkandet, numera 64 år gammal, lider af ryggmärgssjukdom och är till följd deraf alldeles urständssatt att genom arbete bidra till sitt uppehälle. Jag känner henne föga personligen, men som hon är bosatt i Mariestad, har jag varit i tillfälle om henne inhemta, att hon för en i allio hedrande vandel och med kristlig ödmjukhet bär den tunga lott, som blifvit henne beskär. Riksdagen beviljade 1878 henne och hennes oförsörjda dotter en pension af 400 kronor, men till följd af de ordalag, hvori detta beslut affattades, har statskontoret ansett sig icke kunna utbetala denna pension till fru Lindfors, sedan

Pension för extra provinsialläkaren A. F. Lindfors' enka.

Pension för hennes dotter i juli månad 1887 ingått äktenskap. Det är detta som extra provin- gifvit anledning till hennes ansökan och Kongl. Maj:ts framställning, *sialläkaren* att hon må få behålla pensionen till belopp af 400 kronor, hvilket *A. F. Lind-* blifvit af statskontoret varmt tillstyrkt med framhållande, att frågan *fors' enka.* gäller ett högst obetydligt belopp. När Riksdagen beviljar sådana pensioner som den ifrågavarande, åsyftar man ju dermed, att enkan efter en statens tjenare icke må behöfva falla fattigvården eller den enskilda välgörenheten till last. Naturligtvis bör en sådan pension, i mån af mannens förtjenster och ställning icke sträckas utöfver den yttersta nödortfen, men jag hemställer till hvar och en af herrarne, huru vida 400 kronor kunna anses för en person i fru Lindfors' ställning vara utöfver den yttersta nödortfen, då hon derutöfver icke har att påräkna annat än ett litet understöd af 50 kronor från svenska läkaresällskapet. Man kan invända, att hon förut måste försörja äfven sin dotter med dessa 400 kronor, men så är icke förhållandet, ty denna dotter kunde ett par år efter det pensionen beviljades själf skaffa sig sitt tarfliga uppehälle genom eget arbete. Förhållandet är alltså, att denna enka på de senare åren kunnat använda hela beloppet 400 kronor för sina lefnadsbehof och nu skulle gå i mistning af det belopp, hvarmed pensionen komme att minskas. Det skulle ju också kunna tänkas, att hennes svärson borde i någon mån hjälpa henne, och jag har, då jag en enda gång under de åtta år, jag vistats i orten, sammanträffat med henne, frågat henne på det bestämdaste, huru härmed sig förhölle. Hon svarade dertill, att svärsonen, som innehar en anspråkslös befattning såsom bokhållare vid Skutskär, vill jag minnas, har så ytterst ringa lön, att han nätt och jemt kan försörja sig och sin hustru. Kommer äktenskapet att väl-signas med barn, så blir ju hans oförmåga att hjälpa ännu större.

Statsutskottet har både rätt och pligt att *föreslå* en besparing, som är möjlig, men Riksdagen har också rätt och pligt att *besluta* hvad som kan anses lämpligt och billigt, och då jag icke kan se annat, än att det bör vara lämpligt och billigt, att denna enka får under sina, kanske icke så många återstående dagar, behålla pensionen ofkortad, så tillåter jag mig vördsamt anhålla, att kammaren ville, med afslag å statsutskottets hemställan, bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Sundberg: Det är temligen sällan jag yttrar mig i denna kammare, men de, som en längre tid varit med, hafva ofta funnit mig här såsom målsman för enkor, och jag kommer äfven nu att uppträda såsom sådan för den enka, om hvilken här är fråga. Jag instämmer först och främst till alla delar i hvad den föregående talaren yttrade. Jag ber endast vidare få erinra derom, att det är visserligen sant, att, när denna pension beviljades, så beviljades den åt enkan och hennes oförsörjda dotter, men den, som egentligen var i behof af pensionen, och väl också har fått sig den tillgodo under hela den tid, densamma har utgått, det har varit den af obotlig sjukdom lidande enkan, men alldeles icke dottern, som ganska snart blef i tillfälle att kunna försörja sig själf. Och icke nog dermed, utan hon har i någon, om ock ringa mån bort kunna bidraga äfven till moderns underhåll.

Nu har denna dotter, såsom betänkandet mycket riktigt upp-
lyser, blifvit gift, ergo, heter det enligt statsutskottets slutlednings-
konst, böra 100 kronor afgå från pensionen och merbemälda enka
åtnjuta 300 kronor i stället för 400 kronor. Men likvisst har samma
utskott, som föreslagit förminskningen, erinrat i sjelfva betänkandet
derom, att denna enkas ställning icke blifvit genom dotterns gifter-
mål förbättrad, utan fastmera försämrad, ty det lilla stöd, som dottern
i ekonomiskt afseende skulle kunnat lemna henne, är med hennes
giftermål borta. Hon är nemligen, såsom den föregående talaren
erinrat om och såsom jag personligen känner, gift med en man, som
visserligen kan försörja både sig sjelf och henne, men icke är i
sådan ställning, att han kan bidra något till en svärmoders under-
håll. Under sådant förhållande synes det mig vara hårdt, att för-
minska denna pension, hvilket icke heller Kongl. Maj:ts eller stats-
kontoret satt i fråga, och på de grunder, som äro anförda och som
äfven af nämnda myndigheter blifvit behjertade, tillstyrker jag, att
pensionen må fortfarande utgå med 400 kronor och således Kongl.
Maj:ts förslag i denna del godkännas.

*Pension för
extra provin-
siälläkaren
A. F. Lind-
fors' enka.*
(Forts.)

I detta anförande instämde herr *Carlborg* med flere af kammarens
ledamöter.

Friherre *Leijonhufvud*: Jag kan säga såsom den förste talaren,
att jag hoppas, att det är sista gången jag i dag behöfver uppträda
i dessa pensionsfrågor. I öfrigt får jag säga, att jag för min del
hjärtans gerna önskar denna enka så mycket som möjligt, men då
det är fråga om hvad statsutskottet gjort, så vill jag erinra, att
statsutskottet är en korporation, som lemnar alla känslor å sido, och
behandlar allt såsom penningsak, och då har utskottet ansett, att
hvad två fått, icke gerna kan komma en till godo och således i
detta fall tyckt, att 300 kronor kunde vara nog. Jag skall icke
framställa något yrkande.

Sedan öfverläggningen ansetts härned slutad, yttrade herr greffen
och talmannen, att beträffande den föreliggande punkten endast
yrkats, att kammaren, med afslag å hvad utskottet deri hemställt,
så vidt det skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställ-
ning, måtte bifalla denna framställning oförändrad.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets i
punkten gjorda hemställan och sedan på bifall till förutnämnda
yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med öfver-
vägande ja besvarad.

18—19 punkterna.

Biföllos.

20 punkten.

Lades till handlingarna.

*Ifrågasatt|
pension för
majoren J.
Ruthbergs
enka.*

21 punkten.

Herr Nyström: Jag uppträder för en enka i den höga norden, som har 10 oförsörjda barn och begär en hjälp af staten, en pension. Jag är icke så lycklig att, liksom den i föregående punkt omnämnda enkan, kunna påräkna herr erkebiskopens hjälp i denna sak, och kanske icke någon annans heller, men många skäl tala för, att nu ifrågavarande enka äfven skulle få hjälp. Icke heller vågar jag nu göra något bestämt yrkande om bifall till den anhållan om 800 kronor, som motionären framställt, utan jag vill blott göra ett uttalande för den händelse Kongl. Maj:t till en kommande Riksdag skulle vilja framlägga saken för Riksdagen. Utskottet har nemligen sagt: »Om än de bekymmersamma omständigheter, i hvilka enkan Ruthberg lærer befinna sig, kunde tala för beredande af något understöd åt henne, anser utskottet sig likväl icke böra frångå den grundsats, som vid senaste riksmöten gjort sig gällande, att nemligen frågor af förevarande beskaffenhet icke böra till Riksdagens pröfning förekomma, innan de erhållit den fullständiga utredning, som endast hos Kongl. Maj:t kan åstadkommas, hvarför utskottet hemställer, att herr O. H. Ströms motion icke må af Riksdagen bifallas.» Då, såsom jag också finner, det kan hafva varit svårt för utskottet att nu framlägga något förslag, så skall jag, såsom jag förut nämnt, icke heller göra något yrkande, men vill dock hafva till protokollet antecknadt, att enkan med de 10 barnen utan någon utsigt att kunna föda dem och med en skuld efter mannen af 10,000 kronor, är i en högst blottställd belägenhet och att hon är värd, från alla sidor sedt, att vinna något understöd af staten.

Herr von Hedenberg: Det lär väl icke vara något tvifvel underkastadt, att hvar och en af dessa, för hvilka pension begärts, äro i högsta nöd och i behof af hjälp, men såsom utskottet har yttrat, utredning föreligger icke i den ordning, som vanligen är fallet, och därför har utskottet kommit till det slut, som det gjort. Jag vill derjemte nämna, att denna fråga var synnerligen behjertad från utskottets sida och att man vid betänkanadets affattande utgick endast från principiel synpunkt. Jag kan således icke annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Törneblad: Jag har visserligen icke inom utskottet deltagit i behandlingen af nionde hufvudtiteln, men jag har gjort det så många gånger förut, att jag kan mellan raderna läsa, att det är en ytterst välvillig motivering, som egentligen vill framkalla en framställning från annat håll, än den nu framkommit. Under sådant förhållande torde det vara bäst att yrka bifall till utskottets förslag, men med särskildt framhållande af den mycket välvilliga motiveringen.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, och utskottets i den föredragna punkten gjorda hemställan bifölls.

22 och 23 punkterna.

Biföllos.

Föredrogos å nyo och biföllos statsutskottets nedannämnda, den 18 och 19 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 36, i anledning af väckta motioner rörande dels nedsättning i de på viss jord hvilande grundskatter samt dels lindring i rustnings- och roteringsbesvären;

n:o 38, i anledning af väckt motion om tillskott från statsverket till rust- och rotehållares lega vid anskaffande af ny soldat m. m.;

n:o 43, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om förändrad lydelse af punkt 2 mom. b) i grunderna för armébefällets pensionering;

n:o 44, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall åt värnpligtige för inställelse vid inskrifningsförrättningar och samlingsplatser;

n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anvisande af anslag till godtgörande af bergarelön för monitorn Thordön; samt

n:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående rätt för pensionsmessige officerare och underofficerare vid marinregementet att från anslaget till nämnda regemente såsom pension åtnjuta skillnaden mellan innehafvande lön och dem tillkommande pension från amiralitetskrigsmanskassan.

Föredrogos å nyo och biföllos sammansatta stats- och bankoutskottets den 12 och 14 innevarande april bordlagda utlåtanden:

n:o 1, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition om ändring i kongl. förordningarna den 26 april 1861 angående dels en allmän hypoteksbank för riket, dels de allmänna grunder, som vid hypoteks-föreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända; samt

n:o 2, angående eu af fullmäktige i riksbanken gjord framställning om afskrifning ur räkenskaperna af ett till U. Ohlsson i Valleberga utgifvet statslånefondslån.

Föredrogs å nyo och bifölls bankoutskottets den 12 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 9, i anledning af motioner om anskaffande af eget hus för riksbankens afdelningskontor i Jönköping.

*Ifrågasatt
åtskiljande
af kamrers-
och kassörs-
tjänsterna
vid vissa
riksbankens
afdelnings-
kontor.*

Föredrogs å nyo bankoutskottets den 12 och 14 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 10, i anledning af motion om åtskiljande af kamrers- och kassörstjänsterna vid riksbankens afdelningskontor i Luleå, Östersund, Vexjö, Visby och Jönköping.

Herr Nyström: Riksdagen är ju principal för riksbanken. Fullmäktige omväljas, såsom känt är, hvarje år. Ingen ordförande tillsättes af Kongl. Maj:t utan äfven denne väljes af Riksdagen. Partierna hafva, såsom vi veta, afgörandet i sin hand. Ena gången kan ett öfvervägande parti tillsätta helt nya män, andra året kan åter det andra partiet, om det blir det öfvervägande, tillsätta män med alldeles olika åsigtter mot de föregående till att styra riksbanken. Riksbanken har, såsom känt är, att se om en stor del af Sveriges penningeväsen. En stor förändring är förutspädd och antagligen kommer den snart till stånd, hvad penningeväsendet i riket beträffar. De enskilda bankerna skola ju stryka på foten för riksbanken och riksbanken skall äfven öfvertaga snart sagt alltsammans, ty sedelutgifningsrätten skall indragas för de enskilda bankerna och öfvertagas af riksbanken. Vid sådant förhållande hade det fordrats och erfordras en styrelse, som vore bättre sammansatt och icke så af de olika partiernas inflytande beroende som nu. Detta hör nu väl till den stora bankfrågans lösning och förekommer nog framdeles, men har och menligt inflytande uti ifrågavarande fall.

Den fråga jag väckt är blott en underordnad fråga, men Riksdagen bör se till, att icke heller de underordnade frågorna försummas. Jag har väckt en motion om, att kassörs- och kamrerare-tjänsterna vid riksbankens afdelningskontor i Luleå, Östersund, Vexjö, Visby och Jönköping måtte åtskiljas. Jag har gjort detta med afseende på den kännedom jag har om riksbankskontorets i Luleå skötsel af en kamrer, hvad kamrerare- och kassörsbefattningarna beträffar. Och jag har föranledts dertill af praktiska skäl, nemligen att vid det afdelningskontor af en enskild bank, som jag förestår, det funnits nödigt, att, oaktadt inga anmärkningar beträffande redlighet förekommit, låta dessa båda befattningar innehafvas af serskilda personer. Det är därför och emedan jag icke tror, att det finnes någon enda enskild bank, som har dessa båda befattningar lagda i en mans hand, som jag tror mig hafva haft giltiga skäl att framkomma med min motion. Visserligen har jag förutsett, att den skulle blifva afstyrkt af bankofullmäktige och bankoutskottet, men jag ville ändock fästa kammarens allvarliga uppmärksamhet på, att här icke är så bra stäldt, som det bör vara. Vi hafva under de senare åren fått förnimma, huru som bankförsnillningar inträffat på många ställen, fastän ly ekligtvis hittills icke i riksbankens afdelningskontor, men då riks-

banken bör föregå de enskilda bankerna med goda exempel i allt hvad trygghet beträffar, så är det illa, att man lägger i en mans hand så väl utbetalandet af alla medlen, som ock deras uppskrifvande, utan att de blifva kontrollerade af en annan. Så är det stäldt vid, ibland annat, afdelningskontoret i Luleå, under det att vi på andra sidan gatan i enskilda bankens kontor hafva både en kassör och en kamrer, som hvardera förer sin kassabok, hvilken summeras för hvarje dag och genomgås. I många fall inträffar, att de icke stämma öfverens genast, men då måste de granskas, tills anledningen till skiljaktigheten påträffas, hvarefter kassan uppräknas i verkställande direktörens närvaro och bör öfverensstämma med räkenskapen.

Detta är oundvikligt, om man vill hafva säkerhet, och annars kunna icke bankofullmäktige försäkra, att det är tryggt och säkert vid afdelningskontoren. Jag vill ock påstå, att om det komme en bankinspektör med duglighet och kännedom om räkenskaper, så kunde han, om han ville vara rättvis, icke annat än hemställa till bankofullmäktige att ändra nuvarande förhållanden. Hittills har saken blifvit undanskjuten och allt ansetts vara bra, men jag undrar, hvad bankofullmäktige skulle svara, om man frågade dem, huru vida de kunde säga, att de ansvara för risken. Då tror jag, att de droge sig tillbaka. Jag vill nämna, att vid de nämnda fem afdelningskontoren har hittills ingen skada skett samt att jag ej har ringaste anledning tro att kamrerarne äro annat än fullt pålitlige och redbare män, men man bör icke ställa så till, att risk förefinnes.

Det är ock, från andra sidor sedt, alldeles nödvändigt att ändra detta förhållande, ty särskildt vid Luleå afdelningskontor är det så mycket göromål, att den nyligen aflidne kassören arbetade ut sig och måste pensioneras, oaktadt han icke var mer än 60 år gammal, och det framgick af läkarens uttalande, att denna öfveransträngning förorsakats af göromålen vid bankkontoret. Äfven ur denna synpunkt sedt borde alltså de båda befattningarna skiljas.

Da nu emellertid icke bankofullmäktige och ej heller bankotskottet velat lyssna det ringaste till min motion utan afstyrkt den samma, såsom icke af behovet påkallad, hvarvid de till och med åberopat hyad revisorerna skulle hafva sagt angående afdelningskontoret i Östersund, hvilket jag för min del icke kan anse inverka på saken, så kan jag icke nu göra framställning om bifall till min motion, utan vill blott fästa kammarens allvarliga uppmärksamhet på, att det icke är så stäldt, som sig bör, i ifrågavarande fall och om ordföranden hos bankofullmäktige vore här, skulle jag vilja fråga honom, huru vida han tänkt sig, att det är väl bestäldt, när en person skall skrifva upp hvad som utgifves och sjelf utbetala detta, utan att någon kontrollerar detta, enär den, som har den dagliga tillsynen, har så mycket annat att göra, att han icke kan följa dessa utbetalningar och anteckningar, utan kanske blott efter dagsarbetets slut kan vara närvarande och göra sammanräkningen af kassan. Om af misstag det skrives upp en större summa än hvad verkligen utbetalts, så kan icke verkställande direktören i en hast upptäcka detta.

Jag vill anhålla, att kammaren ville hafva detta i minne till en annan gång, och särskildt fäster jag de här närvarande banko-

*Ifrågasatt
åtskiljande
af kamrers-
och kassörs-
tjänsterna
vid vissa
riksbankens
afdelnings-
kontor.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
åtskiljande
af kamrers-
och kassörs-
tjänsterna
vid vissa
riksbankens
afdelnings-
kontor.* fullmäktiges och bankoutsrottets uppmärksamhet härpå, så att de icke måtte låta denna sak längre gå såsom den gått.

Herr Nordenfelt: Då den föregående talaren icke gjort något yrkande, kunde det icke behövas mer än att yrka bifall till bankoutsrottets förslag, men han yttrade några ord, som jag dock anser mig böra bemöta. Han sade nemligen, att det icke förefinnes någon kontroll vid afdelningskontoren. Det finnes likväl i utskottets utlåtande anfördt, huru det tillgår med denna kontroll. Ingen enda utbetalning sker, utan att den annoteras af två personer. Detta torde vara tillräckligt för ändamålet; och i berättelsen angående revisionen i Östersund framhålles uttryckligen, att »hvarje farhåga i fråga om riksbankens säkerhet bör anses utesluten genom den tillsyn öfver rörelsen och göromålen, som den för förvaltningen särskildt ansvarige styrelseledamoten vid kontoret dagligen utöfvar.»

Talaren nämnde vidare, att det icke skulle finnas någon enskild bank, som hade det så stäldt, att den vid något kontor icke hade mer än en tjänsteman. Jag vet, att han är ledamot i styrelsen för en enskild bank, men jag har också en sådan befattning i en annan bank, och jag kan försäkra, att det verkligen finnes bankkontor, der icke mer än en tjänsteman är anställd, men så finnes derjemte en särskild kontrollant, och alla utbetalningar ske således under kontroll.

Då något behof af förökad kontroll vid riksbankens afdelningskontor icke förefinnes, enligt hvad de i ämnet mest sakkunnige personer uttalat, och då en förändring i den riktning, motionären afsett, skulle föranleda ökade och onödiga kostnader, så kan jag icke anse det vara något skäl att bifalla motionen, hvarför jag i stället yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Nyström: Jag vill blott bemöta ett yttrande af den siste talaren. Han sade nemligen, att bankerna hafva kontrollanter. Men i detta utlåtande hafva hvarken fullmäktige eller bankoutsrottet kunnat uppgifva, att det fins någon kontroll i afseende på utbetalningar på lån o. s. v., utan endast hvad depositions- samt upp- och afskrifningsbevisen beträffar. Hvad uppgiften från Östersunds bankkontor vidkommer, att allt der skulle vara bra, kan det väl antagas, att så möjligen är förhållandet. Men icke tror jag, att kontoret sjelf är rätta auktoriteten i detta fall. Låt i stället en sakkunnig bankinspektör komma dit, få vi se, om han vill, att det med afseende på kontrollen vid riksbankens afdelningskontor skall tillgå på sätt nu sker. För min del tror jag att han icke skall gilla det.

Herr Törneblad: Jag skall icke vara mångordig, utan endast till svar på den siste talarens erinran anmärka, att helt visst, om verkligen någon sakkunnig bankinspektör skulle komma — någon sådan fins nu icke förordnad och säkerligen blir ingen heller förordnad för riksbanken — han dock skulle vara den förste att efter tagen kännedom om de kontroller, som redan finnas, lika med revisorerna af Östersundskontoret, anse dessa kontroller vara fullt tillräckliga.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, och utskottets i det föreliggande utlåtandet gjorda hemställan bifölls.

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 12 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till bestämmelser i syfte att förhindra öfverdrifven utförsel af ungskog.

*Ifrågasatt
skrivelse till
Kongl. Maj:t
om åtgärder
till för-
hindrande
af öfver-
drifven
utförsel af
ungskog.*

Herr Bexell: Jag beklagar att utskottet så litet beaktat min motion, då jag anser det vara en fråga af största vikt för vårt land.

Utskottet antyder, att afverkningen och utförseln af ungskog är jemförelsevis ringa, och det kan väl hända, att så är förhållandet i vissa delar af vårt land. Men i ej alltför långt från kusterna belägna skogstrakter sker afverkningen i så stor skala och så stort omfång, att dessa trakter gå en snar ruin till mötes, såsom skogbärande mark betraktad, så vida ej ifrågavarande afverkning inom kort blifver hämmad. Frågan torde ej med denna gång vara fallen.

Jag yrkar bifall till min motion.

Herr Anderson, Albert: Jag vill visserligen gerna i likhet med motionären beklaga, att på ett eller annat ställe öfverdrifven afverkning af ungskog till utförsel eger rum, och jag skulle, för min del, liksom han mycket önska, att detta missbruk kunde borttagas. Men jag är icke med honom ense om sättet att afhjelpa detta missförhållande. Utskottet har i sitt utlåtande gifvit, såsom jag tror, goda skäl för den åsigten, att man icke, därför att missbruk inom en eller annan ort eger rum, bör införa en lagstiftning, som öfver hela landet inskränker skogsegarnes rätt. Detta är det hufvudsakliga skälet, hvarför utskottet funnit sig böra afstyrka bifall till motionen, och utskottet har tillika, såsom det också sagt i sitt betänkande, trott, att ett mera allmänt uttalande från någon ort bör föreligga, innan man företager sig denna i sjelfva verket med hänsyn till skogsegaren ganska våldsamma åtgärd att inskränka hans rätt i afscende på skogen. Bättre vore då, enligt mitt förmenande, om man kunde komma derhän, att hos skogsegarne inplanta den föreställningen, att det är i deras eget intresse att väl hushålla med skogen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ölander: Jag vill icke spilla många ord på den nu föreliggande motionen, då det väl icke är att antaga, att den i sin nuvarande form kan vinna Riksdagens bifall, men jag vill dock göra några erinringar med anledning af densamma.

Det förefaller mig, som om man icke borde alldeles likgiltigt åse, huru vår allra förnämsta exportartikel så småningom beröfvas staten. Jag har nu vistats nära tjugu år i Norrland och under denna tid har skogsafverkningen för hvarje år ökats ofantligt. Jag

Ifrågasatt är icke nu i tillfälle att angifva några siffror, men jag vet, att i
skrifvelse till blott en enda af Norrlands stora elfvar timmerantalet ett år med
Kongl Maj:t omkring en half million öfversteg föregående års afverkning. Det
om åtgärder är ju alldeles tydligt, att, allt efter som skogsafverkningen sålunda
till för- tilltager, skogstillgången i samma mån aftager, ty återväxten kan
hindrande under så få år icke ens tillnärmelsevis motsvara den oerhördt stora ut-
af öfver- drifningen. Det kan således icke råda något tvifvel om, att Norr-
utförsl af lands stora skogar, Sveriges allra dyrbaraste egendom, för hvarje
ungskog. år som går, allt mera glesna, att de till timmer tjenliga träden år-
 (Forts.) ligen minskas, och att slutligen endast den mindre till pitprops
 användbara skogen återstår. Då är det också helt naturligt, att
 man skall. för att uppehålla en vinstgivande industri, tillgripa denna
 mindre skog och sålunda äfven så småningom beröfva jorden möj-
 ligheten till återväxt inom en icke alltför aflägsen framtid. När den
 så kallade norrbottenslagen utfärdades, hvarför antogs den icke då för
 hela Norrland? Hvarför blef den en speciallag gällande blott för
 öfversta delen deraf? Jo därför, säger man, att någon fara för öfver-
 afverkning då ännu icke förefans på något annat ställe. Men mig
 synes, att man icke bör vänta till dess faran inträffat. Hjelpen kan
 då komma för sent. Jag försäkrar herrarne, att om norrbottenslagen
 i denna stund infördes i hela Norrland, ingalunda skulle den hjälpen
 komma för tidigt. Nu anför man och har alltid anfört, att staten
 icke eger rätt att ingripa i enskildes eganderätt. Den principen må
 vara riktig eller icke, faktum är dock, att dylika ingrepp ofta skett
 och måste ske nästan vid utfärdande af hvarje lag, som har rikets
 ekonomiska väl till mål. Vid sådant förhållande kan jag icke förstå,
 hvarför detta icke skulle kunna ske i förevarande fall, då ett för
 hela landet så viktigt intresse står på spel.

I förhoppning att denna fråga icke dör vid denna riksdag,
 utan en annan gång återkommer i en bättre och mera antaglig form,
 vill jag nu icke göra något yrkande.

Herr Carlheim-Gyllensköld: För min del betraktar jag skogen
 såsom all annan gröda, som växer på jorden, och tror icke det vara
 möjligt, att i ett land med Sveriges frihet reglementera så, att man
 icke skulle få använda sin gröda till hvad man vill eller på hvilket
 stadium deraf som helst. Skulle nu en sådan grundsats som den
 ifrågavarande proklameras, förefaller det mig lika naturligt, att lag-
 stiftningen skall kunna träda emellan och förbjuda jordbrukaren att
 t. ex. skörda hö, emedan deraf kunde blifva gräsfrö eller grönfoder,
 emedan deraf skulle kunnat blifva spanmål för export. Hvad som
 på lagstiftningens väg i detta afseende kan göras, hafva vi nyligen
 sett af den i denna fråga kompetenta myndighetens betänkande,
 enligt hvilket man efter mycket omsorgsfull pröfning och utredning
 kom till det resultat, att något vidare icke vore att göra i denna
 sak och detta af den naturliga orsak, att en detaljerad skogslag för
 vårt stora land med sina olika klimatiska förhållanden är praktiskt
 utförbar. Det enda lagstiftningen, enligt mitt förmenande, skulle
 kunna åstadkomma, vore en generell bestämmelse att, der man af-
 verkade skog, der skulle man ock sörja för återväxten. Men natur-

ligtvis skulle en sådan bestämmelse icke kunna tillämpas på trakter, som endast bära ljung eller dyligt. De senaste decenniernas erfare-^{Ifrågasatt}het har för öfrigt ådagalagt, att, i samma mån skogen fått ^{skrifvelse till} värde, i samma mån hafva ock ansträngningarne för dess såväl ^{Kongl. Maj:t} om- som nyplantering blifvit större, och för närvarande pågår också ^{om åtgärder} skogsodling å icke obetydliga arealer af riket, hvartill Riksdagen ^{till för-} sjelf, genom beviljande af ett anslag, helt nyss medverkat. ^{hindrande} af öfver- ^{drifven} utförsel af ^{utöfning af} ungskog. ^(Forts.)

På grund af dessa förhållanden förenar jag mig med dem, som yrkat bifall till utskottets förslag.

Friherre von Kræmer: Då denna kammare så nyligen som den 17 sistlidne mars bifallit lagutskottets betänkande n:o 29, hvilket innehöll ett afstyrkande af herr Fredholms motion angående allmänna lagstiftningens ingripande i den enskildes dispositionsrätt öfver sina skogar, så kan jag väl icke på allvar tro, att kammaren nu skulle i ett enstaka fall frångå sin då uttalade mening och vilja för en så ren obetydlighet, som här är i fråga, ingripa i en af statslivets viktigaste principer, nemligen eganderätten. Det fins emellertid vissa slagord, som verka med förvånande kraft, om också de icke hafva mycket stor inre betydelse, och det skulle kunna hända, att, då ett sådant ord vid detta tillfälle kan anlitas, någon olikhet i meningarne skulle kunna uppstå. Jag skulle därför anse det oförläpigt af mig, då jag har samma öfvertygelse som tillfälliga utskottet, om jag icke här yttrade några ord i denna fråga.

När jag talade om slagord, menade jag det för många så förhatliga ordet *grufstötter* eller såsom det på engelska heter *pitprops*. Det har varit föremål för hat af en mängd skogsvänner, dem jag dock skulle vilja kalla vänner, som icke förstå skogens verkliga bästa. Det är nemligen, enligt mitt förmenande, gifvet, att *afsättning* är det, som bereder *värde* åt en produkt, och att, när en produkt får *värde*, den också *frambringas*, ett sakförhållande, som fått sitt uttryck i ett, åtminstone i min hemort allmänt gängse ordspråk: »dyr vara tryter icke.»

Hvilken rol i förhållande till den skogsafverkning, som hos oss eger rum, spela nu *pitprops*? En rent af försvinnande liten, mine herrar! Den största afverkning, hvartill våra skogar anlitas, sker till husbehof af ved, gårdsel och bygguader, dernäst till brukshandteringen och först derefter till utförsel af gröfre virke, och sedermera komma, såsom alldeles försvinnande kvantiteter, afverkningarna till sparrar och *pitprops*. Man har i domänstyrelsen upprättat en grafisk framställning häröfver. Af denna, som jag har här i min hand, och som är lätt öfverskådlig i följd af dess stora dimensioner, framgår huru, i förhållande till hela skogsafverkningen, ställer sig åtgången till ved och bränsle, derefter till byggnader och stängsel, sedermera till kolning, derefter till utförsel af sågadt virke och bjelkar och slutligen till sparrar och *pitprops*.

Är det någon som kan tro, att denna lilla andel af det hela kan hafva en så kraftig verkan, som den näst siste talaren uppgaf, att den nemligen skulle kunna åstadkomma en fullständig förödelse af våra skogar? Detta påstående synes mig vara en sådan öfverdrift,

Ifrågasatt att blott en enda blick på denna teckning bör öfvertyga hvar och en, *skrifvelse till Kongl. Maj:t* att det icke är möjligt.

om åtgärder till förhindrande af öfverdrifven utförsel af ungskog. Samme ärade talare, herr Ölander, nämnde också något i förbi-gående om återväxten, och att den omöjligen kunde bestrida afverkningen. Jag tror dock, att han, oakadt han uppgaf sig hafva så länge lefvat i Norrland, likväl har en alltför ringa tanke om återväxten. I mellersta Sverige åtminstone är denna högst betydlig. Enligt hvad erfarnes och skogskunniges i många år gjorda undersökningar gifva vid handen, växa nemligen der i allmänhet barrträd under deras bästa växtperiod, d. v. s. från 20 till cirka 80 år, så pass fort, att stammen tjocknar en tum på tio år. Man föreställe sig, hvad detta gör på en till stor del skogbevuxen provins! Låt vara att träden möjligen tilltaga i groflek något långsammare i Norrland, så blir det dock i alla fall, i betraktande af skogsviddernas ofantlighet derstädes, mer än sannolikt att afverkningen knappast kan vara större än återväxten.

Den ärade motionären har i sin motion uppgifvit, att ungskogen i Norr- och Vesterbottens samt Gotlands län vore genom särskilda skogslagar skyddad. Detta är väl troligen en hvad man kallar lapsus calami, ty i *Gotlandslagen* förekommer icke ett ord om förbud att afverka eller utföra smärre dimensioner, utan der talas blott om att skogen ej får så sköfvas, att dess naturliga återväxt omöjliggöres eller äfventyras. Motionären har också i sjelfva klämman icke talat om annat än norrbottenslagen, der verkligen utförsel af mindre träd förbjudes; och denna lag kan således sägas innebära, hvad man behagar kalla skydd för ungskog. Ingalunda dock skydd mot sagde ungskogs afverkning till ved, gärdsel och i allmänhet till så kalladt »husbehof», samt ej heller till kolning. Det är endast *utförseln*, d. v. s. att afverka dessa mindre dimensioner för att indraga penningar till landet, som är förbjuden!

Utförseln af pitprops är icke någon gammal handtering. Den började, enligt de uppgifter, som blifvit mig meddelade, egentligen år 1865 och utgjorde då 2,915,000 stycken. Sedermera tilltog den, så att den redan år 1866 utgjorde nära 5 millioner stycken stöttor, år 1867 $5\frac{1}{2}$ millioner stycken och gick så upp år från år, tills den 1873 utgjorde 15 millioner stycken. Men derefter gick denna export något tillbaka igen, och det belopp, hvartill den uppgick 1884, det sista år, för hvilket beloppet i stycken pitprops är känt, var 17 millioner stycken, eller icke mycket högre än hvartill den hann redan år 1873. Den har således icke växt till någon så förskräckande siffra, som man från visst håll kanske skulle önska att göra troligt. Dessa 17 millioner stycken pitprops innehöllo, enligt uppgift, cirka 370,000 kubikmeter eller omkring 14,000,000 kubikfot. Tva å tre af våra större jernverk använda lätt samma belopp till kolning; och ofta äro träden dervid ej mycket gröfre. I alla fall ligger det i sjelfva sakens natur, att pitpropsexporten icke kan få någon stor och följaktligen icke heller någon vädlig utsträckning, ty, dels är icke af-sättningen obegränsad, dels är varans värde icke dertill tillräckligt stort. Pitprops tål nemligen icke mer än en half eller högst en

mils landtransport till sjökommunikationen, om ej förtjensten skall bli ingen.

Hvad nu angår *det berättigade* i denna afverkning, detta sätt att tillgodogöra sig skogen, så synes det mig högst egendomligt att, medan man af vana vid och af kärlek till den gamla jernhandteringen aldrig ens märker, huru mycket skog, som åtgår till kolning, man dock skall vara så fiendtlig mot denna jemförelsevis obetydliga pitpropsexport. Enligt hvad en erfaren skogsman nyligen till mig yttrat, och hvilket jag från andra håll äfven funnit bestyrkt, lär man vid kolning numera kunna erhålla på sin höjd $1\frac{1}{2}$ å 2 öre i nettovinst pr kubikföt fast vedmassa, men deremot vid försäljning af pitprops om 3 tum i topp — de mest begärliga — ända till 13-öres nettobehållning per kubikföt fast vedmassa. Härvid sker dock hastigt sjunkning, ty pitprops om 4 tum realisera icke mer än omkring 7 öres och om 6 tum icke mer än 2 öres nettovinst per kubikföt, allt vid helt kort landtransport. Detta gör således i medeltal ungefär $7\frac{1}{3}$ öres nettovinst per kubikföt fast vedmassa, då vid kolning skog, som sagdt, realiserar med blott $1\frac{1}{2}$ å 2 öres nettovinst. Denna vinst af $7\frac{1}{3}$ öre är ju dock ej så alldeles att ringakta! Pitpropsexporten under år 1886 uppgick till omkring 17 millioner kubikföt, som torde motsvarat 11 å 12 millioner kubikföt fast vedmassa, och som således torde inbragt en nettovinst för landet af cirka 800,000 kronor, utan att räkna möjliga fraktvinster.

Jag hemställer nu till eder, mine herrar, om, då vi här hört så ofta talas om landbrukets betryckta ställning, och då jordegarna också äro skogsegare, det kan vara skäl att välja just detta ögonblick för att ytterligare inskränka de ringa förvärfskällor, som under de tryckta förhållandena ännu här och der återstå för jord- och skogsegarna? Vill man dessutom vara konsekvent, så bör man vända sig icke blott mot pitprops utan äfven mot en annan närgränsande industri, som börjat uppblomstra i vårt land, nemligen tillverknigen af pappersmassa; ty om pitpropsafverkningen rör sig med dimensioner från 3 tum till 6 tum i topp, så afverkas för pappersmassa oftast virke af ej mer än cirka 5 tum i topp, om ock stundom deröfver, och upp till 8 å 9 tum.

Slutligen vill jag påpeka, att man genom alla sådana förordningar och inskränkningar som den nu föreslagna bestämdt motverkar just hvad man åsyftar, nemligen utvecklingen af en nationel skogsskötsel. Ty hvar och en vet väl, att i en skog, der de unga träden stå för tätt, gallring är alldeles nödvändig; men gallring kostar arbete. Om man kan använda de utgallrade småträden till pitprops eller vid något högre ålder till pappersmassevirke, så blir gallringen gjord; annars oftast icke. Nu torde någon invända, att detta kunde tillåtas äfven enligt norrbottenslagen genom syner och påstämplingar. Men besväret och kostnaderna härför skulle alldeles afskräcka och dessutom äta upp den ringa förtjensten!

Slutligen vill jag nämna, att en fullt sakkunnig person sagt mig, att den maximinettovinst, man nu kan göra på pitpropsvirke från skog, som ligger vid kusten, eller 13 öre per kubikföt, är fullt lika

*Ifrågasatt
skrifvelse till
Kongl. Maj:t
om åtgärder
till för-
hindrande
af öfver-
drifven
utførsel af
ungskog.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
skrifvelse till
Kongl. Maj:t
om åtgärder
till för-
hindrande
af öfver-
drifven
utförsel af
ungskog.*

stor som den vinst man kan göra per kubikfot på sekelgammalt, moget virke, om detta är till finnandes i långt aflägsna skogar. Man kan också spara för mycket, mine herrar! Och den dag kan komma, då virke icke är någon värdefull afsättningsprodukt, och då kan det vara godt, att någon del af folkets och statens behof blifvit afhjelpat genom realisation i tid, en realisation, som, enligt mitt förmenande, icke innebär något frö till förstöring utan alldeles tvärtom den kraftigaste sporen till ordnad skogsskötsel och dermed till skogens framtida bestånd i vårt land.

(Forts.)

Jag yrkar bifall till tillfälliga utskottets förslag.

Herr Nyström: Jag kan icke underlåta att med några ord bemöta ett par punkter uti friherre von Kræmers anförande. Det vore i sanning en sorglig sak, om den svenska representationen icke skulle vilja vidtaga några åtgärder för att i någon mån inskränka den afverknings af ungskog, som nu eger rum. Det förefaller visserligen som om skogen aldrig kan taga ett slut, men man måste i alla fall tänka på skogens återväxt. Jag tror att en ganska stor afverknings, och kanske större än man vill, försiggår äfven uti södra och mellersta Sverige. Domänstyrelsen och riksdagen hafva också aflåtit skrifvelser till Kongl. Maj:t i syfte att få uppköpa stora områden, som förut varit med skog bevuxna, för att nu omplantera dem och sörja för skogens återväxt. Kan väl detta vara en klok hushållning, att först låta taga bort hela ungskogen och sedan inköpa dyrbara marker, som icke hafva ett enda träd, och omplantera dessa för oerhörda kostnader? Att slå in på den vägen vore en olycka för vårt land.

Redan nu pågår, såsom herr Ölander sade, en öfverdrifven skogsafverkning i Norrland och det torde icke dröja länge, innan vår export af bräder får väsentligt förminska, en export, som inbringar Sverige omkring 100 millioner kronor, d. v. s. ungefär $\frac{1}{3}$ af landets hela export. Enligt skogskomiténs utlåtande minskas skogskapitalet med omkring $\frac{1}{10}$ af detta belopp. Kan den svenska riksdagen med lugn åse en sådan minskning på detta kapital, som, med en förständig hushållning, i en framtid skulle blifva allt större och större.

Jag kan icke heller gilla de åsigter, som friherre Kræmer uttalade, då han påstod, att svenska Riksdagen icke skulle hafva rätt att inskränka denna afverkning, då det vore ett ingripande uti den enskildes rätt. Men har då icke staten ingripit uti fiskeri- och bränvinshandteringarna till stort intrång för den enskilde. Men uti ifrågasvarande fall, der återväxten icke kan försiggå på mindre än 100 å 150 år, här skulle staten således icke göra någonting, det är ett tillvägagående, som jag omöjligt kan gilla.

Herr Carlheim-Gyllensköld sade, att man bör betrakta skogen såsom en gröda. Jo, det är nog sant, men det är dock den skillnad emellan skogen och annan gröda, att den förra återväxer icke på sekler, då den senare återkommer hvarje år. Jag har med detta velat uttala, att jag icke kan godkänna den principen, att staten icke skall hafva rätt att hämma den öfverdrifna skogsafverkning, som nu eger rum. Det blir en olycka för vårt land, om denna afverkning får fortgå så som det hittills skett.

Den förste ärade talaren frågade, hvarför norrbottenslagen icke kunde antagas af alla norrländska länen. Det kom sig deraf att hvar och en ville hafva fria händer i denna sak och icke lida något intrång vare sig från det ena eller andra hållet. Då denna fråga afgjordes, var jag icke närvarande annat än såsom åhörare på läktaren, men jag har följt med densamma och vet att just detta var orsaken, hvarför norrbottenslagen icke antogs äfven af de öfriga länen. Jag anser nu emellertid att det icke var någon fara, om den skogslag, som gäller för norrbotten, äfven i tillämpliga delar infördes i vissa andra län.

*Ifrågasatt
skrifvelsetill
Kongl. Maj:t
om åtgärder
till för-
hindrande
af öfver-
drifven
utförsel af
ungskog.
(Forts.)*

Jag anhåller om bifall till motionen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt och vidare på afslag derå samt bifall till herr *Bexells* i ämnet väckta motion; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo och bifölls Första Kammarens tillfälliga utskotts den 12 och 14 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om förhöjda afgifter för frakt af pitprops på statens jernvägar.

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 12 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statsbidrag till undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor.

*Angående
statsbidrag
till slöjd-
undervisning
åt flickor.*

Herr Törneblad: Jag har begärt ordet egentligen för att denna fråga icke måtte utan diskussion passera inom Första Kam-maren; den är dertill alltför vigtig. Förhållandet är, att det beslut, Andra Kam-maren fattat i denna fråga, fattades med 4 rösters öfver-vigt, 100 emot 96. Denna omständighet visar, att meningarne hafva varit ganska delade, och om man tager närmare kännedom om den diskussion, som i denna fråga fördes uti Andra Kam-maren, framgår också deraf, att icke blott emellan städernas representanter, utan ännu mer emellan representanterna från landsbygden, yppat sig stora meningsskiljaktigheter rörande behöfligheten och gagnet af den före-slagna åtgärden. Det är temligen gifvet, att en och hvar måste önska, att det qvinliga slägte, som går i folkskolorna, måtte ofta och starkt sysselsättas med den slöjd, som är för qvinnor oundgänglig, men deraf följer icke, att staten bör på ett sådant sätt, som här är ifråga-satt, ingripa. Det förhåller sig i sjelfva verket så, som utskottet angifvit, att den qvinliga slöjdundervisningen redan nu, på grund af kommunernas

Angående statsbidrag till slöjd-undervisning åt flickor.
(Forts.)

initiativ och landstingens samverkan, bedrifves på rätt många ställen och vinner allt större utveckling. Frågan blir då: är det nödvändigt, att staten på detta skede ingriper uti denna undervisnings utveckling eller kan det icke anses vara förmånligare, att saken får växa ut likasom inifrån, så att den helt naturligt sluter sig till och utbildar sig omkring hvad som redan börjat ske och allt jemt sker utan större apparater. Det har upplysts, att kostnaden för denna undervisning, rätt fattad och rätt bedrifven, är så obetydlig, att det icke med nödvändighet påkallas något statsunderstöd. Det har under diskussionen i Andra Kammaren sagts, att det bidrag, som skulle från statens sida ifrågakomma, antagligen mest skulle tillfalla sådana kommuner, som minst deraf vore i behof, när dessa kommuner hade lättast att anordna en sådan undervisning, som här är i fråga, och lättast att tillgodogöra sig en del af statsanslaget. Dermed må nu vara huru som helst, någon sanning torde emellertid ligga deruti.

En annan sak är den, att om slöjdundervisningen får en stark utbildning och likasom ofvan ifrån tryckes fram, kan det lätt hända, att den tager större dimensioner och utvecklar sig i en annan riktning än som öfverensstämmer med hvad man kan ause praktiskt gagneligt. Åtskilligt är att hoppas och vänta af hemmens åtgöranden i dessa afseenden, ty huru viktigt och riktigt det än må vara, att skolan härvidlag samverkar med hemmet, så är det dock, så vidt jag kan fatta saken, det förnämsta för vårt folk och vårt land, att inom de svenska hemmen den qvinliga slöjden bedrifves rätt, så att icke hemmen få någon anledning att på skolorna kasta hvad de, rätt taget, kunna i längden sjelfva åstadkomma, helst hvad som i hemmen åstadkommes får en viss annan karakter och kommer att sakna all anstrykning af någonting yttre och likasom på uppvisning gjordt, som så lätt kan råka att vidlåda en mera, så att säga, teoretisk undervisning, äfven om denna är ämnad att vara praktisk. Så vidt jag kan fatta, är det temligen klart, att om och när mödrar och qvinliga anförvandter i hemmen taga sig de unga an och lära dem att förrätta de grofva sysslor, som de i en framtid skola hafva att sköta, kommer detta redan från början att gifva de unga en praktisk anläggning och för framtiden lära dem att framför allt se på hvad som tillhör det ständiga, tysta och icke på något sken beräknade arbete, som de antagligen under sin lefnadstid, åtminstone de flesta, skola utföra och böra utföra, om de och de sjelfva i sin tid skola kunna blifva till gagn och stöd för yngre släkten, som de framdeles skola och böra hjälpa till att utbilda. Jag kan icke underlåta att i det fallet citera de ord, med hvilka en talare uti Andra Kammaren sökte belysa saken. De utgöra slutorden uti ett anförande af herr Lasse Jönsson. och om det möjligen i dem kan ligga någon öfverdrift, hvilket jag icke vågar afgöra, så innehålla de dock, enligt min tanke, ett och annat att tänka på. Han säger:

»Vi tala här om slöjd. Men hvad menas nu med slöjd? Jo, jag har den erfarenheten, att, då vi fått en lärarinna till orten, som skulle undervisa i slöjd, eller någon folkskolelärarinna, som också varit slöjdlärarinna, så hafva de fört med sig en sådan uppfattning

af slöjd, att de lärt flickorna att sy blomster och göra halmflätningar och andra grannlåter. Och detta har haft till följd, att de, som fått del af den undervisningen, knotat mot modern, då hon sedan velat undervisa dem i sin enkla slöjd, i de hvardagliga och nödvändiga handarbetena. Då heter det: »Nej, det der är inte bra; den och den gör det, som är mycket vackrare. Jag vill inte sätta mig vid detta, jag vill hellre syssla med sådant, som vi undervisats om i slöjdskolan.» Genom denna slags uppfostran lär man följaktligen flickorna att utbyta sina vanliga qvinliga arbeten mot konstslöjd; och detta är origtigt och skadligt för vårt land. Nej, låt oss hålla den gamla industrin i ära och låt oss vara befriade från en sådan der konstslöjd! Ty om man på det viset uttränger de husliga arbetena, så kommer detta enligt min öfvertygelse att lända hus och hem och land till skada, och därför röstar jag för afslag å utskottets hemställan.»

Det är allvarsamma ord, hvilkas vikt och värde jag dock icke vågar att bedöma, då jag icke tillräckligt känner förhållandena på landsbygden, men jag har velat fästa uppmärksamheten på saken just därför, att det finnes många inom denna kammare, som äro mera förtroga med detta ämne, både hvad städerna och särskildt hvad landet angår. Må de gifva sin öfvertygelse till känna och belysa ämnet så allsidigt, att ur diskussionen må framgå det rätta resultatet, om hvars beskaffenhet jag icke vågar yttra mig. Jag skall icke göra något yrkande i denna fråga, fullt beredd att efter diskussionen sluta mig till den, som jag funnit bjuda de bästa skälen.

Herr Tamm, Hugo: Jag kan icke neka till, att mig förefaller som om nutidens uppfostringssätt i vårt land tagit en, hvad jag vill kalla det, missriktning. Förhållandet är nemligen, att man lägger allt för mycket an på att uppfostra den ena hälften af människan, nemligen förståndet. Men det finnes en annan sida, som i synnerhet för flickan, med hennes blifvande kall i lifvet som maka och moder, är af större vikt, och det är den uppfostran, hvarigenom hennes karakter utbildas. Karakteren utbildas hufvudsakligen under *moderns* ledning, under det flickan får vara till hjälp vid de dagligen förekommande sysslorna, såsom att deltaga med modern uti att se efter småsyskonen, biträda vid hushållssysslorna, sköta trädgårdslandet o. s. v. Det är der hon lär sig arbetsamhet, lydnad, ordentlighet; det är der hon får lära sig hopväfva qvinnans högsta prydnad — förmågan att uppoffra sig för andra. Det är därför, som jag med någon bäfvan ser ett förslag, som går ut på att ännu mera draga flickorna ut ur hemmen.

Jag erkänner gerna värdet och vigten af slöjden, men jag fruktar verkligen, hvilket antyddes af den föregående talaren, att de organ, hvarigenom slöjden skall meddelas i skolorna, icke besitta och icke kunna besitta de egenskaper, som för detta ändamåls vinnande äro nödvändiga. Skollärarynnorna, med de fordringar, som för närvarande ställas på dem, äro så upptagna med sin läsning, att de hvarken hinna eller äro i stånd att sysselsätta sig med dessa simpla och

Angående
statsbidrag
till slöjd-
undervisning
åt flickor.
(Forts.)

Angående statsbidrag till slöjd-undervisning åt flickor.
(Forts.)

enkla, men dock så viktiga saker, som syning, stickning, spånad, väfnad, m. m. Det är äfven därför, som jag för min del föredrager att överlemnna undervisningen i sådana saker åt en särskild person inom hemmet eller åt någon inom socknen, han må sedan vara från ett förmöget hem eller icke, som vill egna sin tid åt en sådan uppfostran. Jag vet alltför väl att en och annan skola lyckats införa dessa enklare sysselsättningar, men, i likhet med den föregående talaren, hyser jag en viss rädsla för att, om man skall utöfva på skolväsendet i allmänhet genom beviljande af statsanslag högtryck i detta fall, man kommer att frambringa sådana frukter, som blifva till föga gagn, huru vackra de än vid första flygtiga påseende tyckas förefalla. Det är därför som jag inför det framlagda förslaget hyser en så stor betänksamhet, att jag nödgas anhålla om afslag på det-samma.

Herr Anderson, Albert: Redan då riksdagen år 1877 beviljade anslag, för att bereda undervisning i slöjd åt gossar, förbisåg man icke, att äfven flickor skulle behöfva lära sig slöjd. Hvad som då gjorde, att anslag icke beviljades äfven för slöjdundervisning för flickor, var att man ansåg kostnaderna så ringa, att kommunerna sjelfva skulle kunna åtaga sig bestyret dermed. Det har visat sig, att det anslag, Riksdagen beviljade för undervisning i slöjd åt gossar, varit mycket gagnande, och det bör då naturligtvis ligga nära till hands att ifrågasätta, huruvida icke Riksdagen borde gifva ett understöd för att uppmuntra äfven undervisningen i slöjd åt flickor.

Hvad som för mig gäller såsom det viktigaste skälet för att biträda Andra Kammarens beslut i detta fall, är att skolstadgans föreskrift om skolgång i senare tider mera strängt börjat tillämpas, så att flickorna icke hafva så lång tid som förr att uti hemmen inhemta erforderlig undervisning i slöjd. Ehuru jag icke så noga känner till förhållandet, föreställer jag mig dock, att den qvinliga slöjden inom hemmen och i allmänhet inom familjer, hvilka få sträfva för sitt uppehälle, har gått tillbaka. Det är likväl en mycket viktig fråga att just denna hemslöjd, äfven hvad beträffar qvinnorna, befordras. När dessutom skolan nu mer gör anspråk på flickorna under en längre tid och de icke hafva tillfälle att i hemmen lära sig hvad de behöfva i fråga om slöjd, så ligger det i sakens natur, att skolan äfven i det afseendet bör vara behjelpig. Hvad som afhöll 1877 års Riksdag från att bevilja anslag för slöjdundervisning för flickor var, att kostnaderna ansågos så ringa. Men äfven för undervisning åt flickor erfordras material och verktyg, hvilkas anskaffande medföra kostnader, och om staten med ett ringa anslag kan understödja och uppmuntra slöjdundervisningen äfven åt flickor, så att en allmän slöjdskicklighet kan vinnas, så tror jag, att en stor vinst vore dermed förenad.

Det har yttrats en fruktan för, att om Riksdagen skulle aflåta en sådan skrifvelse som den ifrågasatta, och staten komma att understödja den qvinliga slöjden i folkskolorna, det skulle kunna föranleda dertill, att denna slöjdundervisning finge större dimensioner än vederborde. Det är utan tvifvel en stor fara, som i detta afseende

föreligger, men jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att utskottet i sitt betänkande särskildt lagt vikt på denna sak, då utskottet säger: »Det måste vara angeläget att jemväl undervisningen för flickor icke allenast i enkel linne- och klädsömnad samt stiekning utan äfven i spånad och väfnad främjas och utvecklas.» Det är just dessa brancher af hemslöjden, som böra understödjas och uppmuntras uti folkskolorna. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Angående statsbidrag till slöjd- undervisning åt flickor.
(Forts.)

Herr Sjöcrona: Det är ingalunda för att motsätta mig bifall till utskottets här förevarande betänkande som jag begärt ordet. Jag anser för min del, att de medel, som Riksdagen anvisat för befrämjande af undervisning i husslöjd, nog kunna behöfva i någon mån ökas, men jag har, i likhet med den förste talaren, ansett att denna fråga är af så stor vikt, att den icke bör passera denna kammares behandling, utan att något derom yttras. Jag skall därför anhålla, att få lemna några upplysningar, som måhända skulle kunna tjena dertill, att nyttan af de medel, som Riksdagen för detta ändamål anvisat, må blifva om möjligt större än hvad den nu är. För närvarande finnes på sjetta hufvudtiteln uppfördt ett anslag till belopp af 25,000 kronor för befrämjande af husslöjd. Deraf anvisas årligen 2,000 kronor till en extra resande undervisare, de återstående 23,000 kronorna utdelas hvarje år och ställas till länens hushållningssällskaps förfogande.

Dervid toges hänsyn till beskaffenheten af de åtgärder, som af hvarje hushållningssällskap blifvit vidtagna för detta viktiga ändamål, och till de tillgångar, som hushållningssällskapen genom bränvinsmedel eller på annat sätt hafva att förfoga öfver. Med tillämpning af dessa fördelningsgrunder hafva de flesta län brukat få anslag. Det finnes dock hushållningssällskap, t. ex. det i Göteborgs och Bohuslän, som till följd af rikliga tillgångar icke begärt och ej heller fått något anslag.

Vidare finnes på åttonde hufvudtiteln uppfördt ett anslag för undervisning i slöjd vid rikets folkskolor. Detta anslag fördelas årligen med 75 kronor till hvarje folkskola, så långt anslaget räcker. Det torde vara uppenbart att hvarken Kongl. Maj:t eller chefen för ecklesiastikdepartementet vid denna fördelning till en så stor mängd kommuner inom hela riket kan inhemta nödiga upplysningar för att bedöma, om verkligen dessa kommuners folkskollärare visat en sådan duglighet, att de kunna med framgång meddela undervisning i slöjd.

Nu har visserligen utskottet liksom Andra Kammarans tillfälliga utskott endast hemställt, att Riksdagen måtte anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, »huruvida icke ett lämpligt anslag af statsmedel borde äskas att årligen utgå såsom bidrag till de kommuner, hvilka anordna undervisning i slöjd och handarbeten åt flickor i skolåldern samt att Kongl. Maj:t täcktes, derest Kongl. Maj:t finner saken värd understöd, till nästkommande riksdag inkomma med förslag dertill äfvensom till vilkoren för sådant bidrags erhållande», men ser man på motiveringen, är det alldeles tydligt, att, om denna hemställan utan vidare bifalles, kommer en skrifvelse

Angående statsbidrag till slöjd-undervisning åt flickor. att aflåtas till ecklesiastikdepartementet och efter det inhemtade yttranden af domkapiteln och möjligen folkskoleinspektörerna afgifvits, kommer Kongl. Maj:t att föreslå nästa Riksdag beviljandet af ett större eller mindre belopp, och om Riksdagen dertill lemnar bifall, få vi således tre särskilda anslag, som hvarje år utdelas för samma ändamål.

(Forts.)

För att nu belysa, hvad jag åsyftar, vill jag i största korthet nämna, huru det är stäldt i Skaraborgs län med slöjdundervisningen, icke därför att jag anser anordningarne der vara företrädesvis förträffliga, utan af den naturliga anledningen att jag bäst känner, huru der är stäldt. Skaraborgs läns landsting har anvisat ett årligt anslag af 5,000 kronor och hushållningssällskapet 1,500 kronor. Dessa anslag äro ställda till förfogande af länets slöjdkomité, hvilken till hälften tillsättes af hushållningssällskapet och till hälften af landstinget. Denna komité har dessutom under sista året erhållit bidrag från sju hufvudtitelns förutnämnda anslag och får äfven innevarande år sådant bidrag. I afseende å medlens användning gäller ingen annan bestämmelse än att de kommuner, som erhålla bidrag för ordnande af slöjdundervisning, skola tillskjuta lika mycket som den för dem afsedda summan.

Vi hafva sju särskilda slöjdskolor för gossar, fyra i städerna och tre på landsbygden, en mera fullständig för flickor i Skara, en mindre halmflätningsskola i Sköfde och tio särskilda så kallade syskolor. Slöjd- och halmflätningsskolorna inspekteras hvarje år af en dertill särdeles lämplig person, föreståndaren för skolan i Lidköping, den största i länet hvilken är så beskaffad, att derifrån utgående elever kunna användas såsom lärare vid de mindre skolorna.

Ingen af våra slöjdskolor erhåller bidrag, förrän inspektören vitsordat, att den deraf gjort sig förtjent genom sin verksamhet under föregående år. Vid ett par af de i stad förlagda slöjdskolorna finnas elever från landsbygden, hvilka arbeta under ett större antal undervisningstimmar. I alla slöjdskolorna undervisas elever från både folkskolor och elementarläroverk samt i Skara från dervarande döfstummeskola. Hvad syskolorna angår, hafva de hittills icke varit underkastade inspektion, men för deras verksamhet afgifves årligen berättelse. Det är dock min afsigt att söka på ett ändamålsenligt sätt anordna någon kontroll. Dessa syskolor meddela undervisning endast i enklare handarbeten såsom sömnad, stickning och tillklipping och således icke i broderi och tillverkning af lyxsaker, utan just i verklig hemslöjd, som ansetts hafva inom landet kommit i lägervall. Skolorna äro icke på något sätt fasta eller ovilkorligt bundna inom visst område; när de verkat så, att man anser kunskap i dess ämnen vara spridd till hemmen, och de blifvande mödrarna således själfva ega förmåga att undervisa sina barn, kunna dessa skolor utan svårighet indragas och förläggas till någon annan ort. Vi hafva dessutom det sista året börjat med, och så vida tillgångarne medgifva, skola vi äfven fortsätta hvarje år med anordnande af tillfälliga undervisningskurser inom de kommuner, som icke hafva fasta slöjdskolor, men önska få sådana kurser inom sitt område anordnade, och detta har omfattats med stor begärlighet. Om tillräckliga medel

finnas, kan man på detta sätt inom ett visst antal år sprida slöjd- undervisningen öfver hela länet. I Skaraborgs län finnas också åtskilliga kommuner, som hafva sig tilldeladt statsunderstöd från ecklesiastikdepartementet af 75 kronor årligen. Finnes slöjdskola inom sådan kommun, så användas naturligtvis de 75 kronorna till denna skola; de andra kommunerna använda bidraget, så godt de kunna, för omförmälda ändamål och det ändamålsenliga i användningen är, så vidt jag vet, icke underkastadt någon kontroll utom möjligen den, som folkskoleinspektörerne kunna åstadkomma, så vida de hafva insigt rörande slöjdundervisning. Detsamma skulle förhållandet blifva med det nya anslaget för slöjdundervisning åt flickor i folkskolorna. Nu förefaller det mig, att bättre enhet och sammanhållning i det hela kunde åstadkommas, om alla anslag, som Riksdagen beviljar för befrämjande af detta synnerligen viktiga ändamål, hussløjden, sammanfördes till ett och en gång om året utdelades till hushållningssällskapen, hvilka visat sig kunna och säkerligen äfven framgent skola värdigt motsvara det dem i sådant hänseende lemnade förtroende. Jag skulle önska, att herrar statsråden och cheferna för civil- och ecklesiastikdepartementen ville taga detta i öfvervägande.

För öfrigt, såsom jag redan sagt, kommer jag icke att motsätta mig utskottets förslag, utan anhåller om bifall dertill.

Herr Adelsköld: Den förste ärade talaren, som uppträdde i denna fråga, syntes hysa den åsigt, att han ansåg allt för närvarande väl ordnad, i fråga om slöjdundervisning för flickor, och att sådan undervisning bäst skedde i hemmen på det sätt, att mödrarna och de äldre döttrarna toge hand om de små och lärde dem att spinna, sy och väfva och all annan slöjd, som kunde förekomma i hemmen och att i öfrigt saken var af kommunal natur, och att staten icke deruti borde inblandas. Det är äfven alldeles otvifvelaktigt, att om saken vore ordnad på detta ideella sätt och det i verkligheten så tillginge, att de små flickorna finge i hemmen lära sig hvad qvinnan och husmodern behöfva känna, så vore ingenting att säga om saken, och undervisning i handaslöjd i skolor skulle icke erfordras. Men hvar och en, som känner, huru det tillgår på landet och huru som mödrarna, och de äldre syskonen, upptagna af arbete utom hus, och dessutom uppfostrade som de äro utan att i sin ungdom fått lära de allra enklaste hushållsgöromål, icke kunna uppträda som lärarinnor, torde äfven finna att, om den fordom allmänna hussløjden skall kunna återinföras i hemmen, så måste den nu inläras i skolan.

Det nämnda tillståndet, då de qvinliga medlemmarne i allmogehemmen sällan kunna tillverka de enklaste klädespersedlar, utan måste anlita främmande biträden och hjälp härtill, är i sanning så sorgligt att allt torde böra göras för införande af bättre förhållanden, och man måste beklaga, att icke mera blifvit gjordt i detta hänseende, utan att det hittills fått gå som det gått. På sista tiden har emellertid med synbar fördel undervisning i handarbeten införts i åtskilliga flickskolor, och kommun och landsting hafva dertill lemnat icke obetydliga anslag. Men för att icke landsting och kommuner skola allt för mycket betungas har fråga uppstått, att staten äfven

Angående statsbidrag till slöjd- undervisning åt flickor.

(Forts.)

Angående statsbidrag till slöjd-undervisning åt flickor. skulle bidraga till detta ändamål. För min del anser jag, att man icke bör kasta allt på kommunen, samt att en så viktig sak som undervisningen, der det gäller det uppväxande släktets utbildning i kunskaper och vetande, det är statens ovilkorliga skyldighet i första rummet att taga hand om saken och anslå de medel, som för ändamålet erfordras.

(Forts.)

Den förste ärade talaren anförde ett yttrande från Andra Kammaren, hvaraf skulle framgå, att i en flickskola, som erhållit för slöjdundervisningens befrämjande understöd af kommunen, flickorna finge lära sig göra blomster och virka spetsar. Det är ju möjligt, att förhållandet så varit på detta ställe, men sådant måste vara ett undantagsförhållande och är helt säkert kommunalstyrelsens fel, som icke öfvat tillsyn öfver skolan. Att sådant inträffat förvånar mig emellertid mindre, än att den i sin kommun säkert mycket betydande man, som i Andra Kammaren lärer haft det citerade yttrandet, icke genomdrifvit rättelsen i ett sådant missförhållande utan lätit det passera. Då jag varit med om att i utskottet behandla denna motion och ansett mig böra tillstyrka bifall i Första Kammaren till det beslut, hvartill Andra Kammaren, visserligen med en ringa majoritet, kommit, så får jag naturligtvis förorda bifall till denna kammares tredje tillfälliga utskotts hemställan.

Friherre Barnekow: Då denna fråga nu är före, kan jag icke gerna tiga. Jag hör nemligen till de personer, som, då man först började ifrå för hussløjdens återupplifvande, voro dess absoluta motståndare, men jag har nu blifvit totalt omvänd och från att hafva varit en fiende till hussløjden är jag nu en dess varmaste vän. Den förste ärade talaren sade, att vi i afseende på uppfostran lägga allt för mycket an på förståndsodlingen; jag är nästan af samma mening. Vi odla förståndet för mycket och låta våra barn läsa och plugga allt för mycket i skolorna. Jag hoppas den tid skall komma, då hussløjden äfven vunnit insteg i elementarskolorna, och jag hoppas, att den till och med skall blifva obligatorisk äfven der. Den erfarenhet jag haft om sløjden har varit, att när den först kom, hördes så många afvisa densamma; »för all del, kom icke hit med sløjden,» sade de; »den kommer endast att göra intrång på vår lästid, så att barnen icke få tid att lära, hvad som egentligen är af vigt.» Men hvad inträffade? Sløjden rönte i början mycket motstånd och motarbetades öfver allt på landet, och nu säga både lärare och föräldrar, att det är alldeles förvånande, att sedan sløjden infördes, läsa barnen bättre och kunna bättre. Huru kommer sig då detta? Helt säkert derigenom, att man sålunda får litet omvexling i det oändliga pluggandet. Att sløjden således åstadkommit ofantligt mycket godt, hvad den manliga ungdomen beträffar, är för mig alldeles uppenbart. Nu säger man, att genom den för dem afsedda slöjdundervisningen skulle flickorna komma att dragas från hemmen; min liffiga öfvertygelse är, att detta icke kommer att inträffa, men jag ber äfven få framhålla den omständigheten, att i de flesta fall kunna föräldrarna sjelfva ingenting. De hafva ingenting fått lära af sina föräldrar och kunna icke heller lära sina barn. Det är verkligen

bedröfligt att se, huru litet barnen i detta hänseende få lära i hemmen. Eburu slöjdundervisningen icke bör afse bibringandet af handverksskickligheten, utan enligt min uppfattning skall ingå såsom en del i den allmänna uppfostran, kommer den dock att sprida kännedom om olika handverk och möjliggöra för en stor del af landbefolkningen att på ett nyttigt sätt använda de långa vinteraftnarne.

Angående statsbidrag till slöjdundervisning åt flickor.

(Forts.)

Det var eget att nu få höra talas om uppfattningen i denna fråga hos den ledamot af Andra Kammarerna, hvars yttrande en föregående talare anförde. Mot nämnda ledamot har jag angående detta ämne i det landsting, vi båda tillhöra, flera gånger uppträdt. Han har framhållit sin åsigt, att slöjdundervisningen, som skulle bidraga till att af bondsöuerna göra halfherrar och af pigorna mamseller. Jag säger då: undervisningen i fråga kan vara så illa anordnad, att den verkligen medverkar dertill, men den kan också bidraga till att göra dem till dngliga personer, och det är en sådan slöjdundervisning, som jag vill hafva. I denna slöjdundervisning må virkning och dylikt gerna försvinna. Undervisningsfrågan är en af våra viktigaste frågor, och jag går så långt, att jag påstår att om vi komma att använda slöjden såsom rätt uppfostringsmedel, så skall det uppväxande släktet blifva bättre. För närvarande lärer man i skolorna, såsom jag tror, alldeles tillräckligt, ja, mer än som behöfves; låtom oss därför mer egna oss åt det praktiska, och det förnämsta medlet härför torde vara en allmänt utbredd hemslöjd.

Då en person af öfvertygelse viker från förut omfattade åsikter, blir han vanligen en varm vän af hvad han förut bekämpat, och jag får därför, då det föreliggande förslaget går i den riktning, för hvilken jag är i så hög grad intresserad, anhålla att kammaren måtte bifalla hvad utskottet här föreslagit.

Herr Rundbäck: Jag hade icke tänkt att yttra mig i denna fråga, om den icke blifvit föremål för debatt. Då nu så emellertid inträffat, anser jag mig äfven böra meddela något af de erfarenheter, jag gjort under den tid af 27 år som jag varit folkskoleinspektör.

Jag vill då genast från början tillkännagifva, att jag anser slöjdskolorna för folket absolut nödvändiga i städerna, äfvensom för det mesta vid bruk, jernvägsstationer, köpingar och andra ställen, der det finnes en mängd arbetsfolk, som icke hafva jordbruk eller dylikt att sköta. På sådana ställen, särskildt i städerna, äro både far och mor ofta upptagna utom hemmet och kunna icke gifva sina barn någon undervisning; dessutom lefva de vanligen under så små vilkor, att de icke gerna hafva lämpligt arbete att gifva dem. Således är jag öfvertygad om, att på dessa ställen de ifrågavarande anstalterna äro en nödvändighet; men på samma gång får jag säga, att dessa kommuner, särskildt städerna, icke alla behöfva det ifrågavarande statsanslaget, emedan kostnaden för de billiga slöjdskolorna för flickor, i jämförelse med sådana för gossar, är så ringa, att den mycket väl kan bestridas, äfven utan statsbidrag.

Hvad landsbygden åter beträffar, har jag icke alldeles samma uppfattning, som jag har i afseende på städerna. Jag får dock säga, att min erfarenhet och mina iakttagelser, särskildt på de sista 15—20

Angående statsbidrag till slöjd-undervisning åt flickor.

(Forts.)

ären, inskränka sig till den provins, der jag är född och der jag verkat under hela min tid. Men dessförinnan kände jag äfven förhållandena i vidsträcktare delar af riket, der jag reste omkring för att taga kännedom äfven om slöjdundervisningen.

För min del är jag till den grad en vän af arbetsskolan i jämförelse med lässkolan, att jag med biträde af presterskapet, skolråden, och jag kan säga med hela allmogen inom folkskoleinspektörsdistriktet så ordnat undervisningen i de flesta fall, att hvarje afdelning af barnen icke går i läseskolan dagligen mer än fyra månader om året; under de andra fyra månaderna gå de blott en dag hvar eller hvarannan vecka och under fyra månader hafva de ferier. Det är således åtta månader om året, som barnen egna sig åt arbetsskolan, och blott under fyra åt läseskolan. Men jag har velat betrakta arbetsskolan icke blott såsom en skola för att öfva flickornas fingerfärdighet, såsom i att sy och sticka, utan jag ville att de skola lära sig allt slags för qvinnan passande arbete, som förekommer i hemmet, det vill säga icke blott sömnad och stickning, utan äfven att spinna och väfva; vidare matlagning, kokning, brygd, bakning, renhållning af huset, städning, skurning, diskning och dylikt. Vidare böra de egna sin omsorg åt sina yngre syskon, lära sig att sköta ladugården samt biträda sina föräldrar i enklare utarbeten i trädgården samt på åker och äng; med ett ord, de böra lära sig allt som tillhör den arbetande klassen. Jag lägger ofantligt mycken vikt på detta, att allmogens barn tidigt få lust för och få sina anlag och krafter öfvade i allt sådant arbete, som tillhör deras stand och kön. Få de icke lära sig detta i tid, kan det hända, att de aldrig lära sig det och aldrig kunna blifva dugliga tjenarinnor eller husmödrar.

Är arbetsskolans betydelse och uppgift så vidsträckt, så är det naturligt, att hemmet är den bästa skollokalen, och att föräldrar och äldre syskon böra vara lärmästare och lärmästarinnor. Om barnen och de små flickorna under deras handledning gå från det ena arbetet till det andra från morgon till qväll, så lära de sig alldeles oförmärkt allt, hvad mor och öfriga medlemmar af huset kunna, och när de läst sig fram, äro de redan färdiga att taga tjänst och blifva dugliga tjenarinnor. — Jag ber att få erinra om, att jag talar om småländska förhållanden, som jag bäst känner till; det är möjligt, att andra gjort andra erfarenheter. — Jag önskar därför gerna, att man icke gör något som skiljer barnens uppfostran i arbete från föräldrahemmet, åtminstone icke så länge som detta kan uträtta någonting. Man klagar mycket i landet, att barnen nu för tiden dragas allt för mycket från hemmet och föräldrarna, och jag tror att denna klagan icke är alldeles utan skäl. Det synes mig därför icke alldeles lämpligt att ytterligare, utom den tid af året, som läseskolan fordrar, draga barnen från hemmen. Ty man må icke göra sig den föreställningen, att det på landet går till såsom i städerna, så att man t. ex. kan använda vissa timmar om dagen till läsning och de öfriga timmarna till annat arbete. Detta skulle väl möjligen gå för sig, om man på landet hade lämpliga lokaler, men i de fattiga landskommunerna finnas icke sådana. Ytterligare är att märka, att gossar och flickor, hörande till samma afdelning, der måste undervisas tillsammans,

hvarföre det icke låter sig göra att sysselsätta det ena könet med undervisning i lässkolan, under det att det andra könet undervisas i slöjd. Icke heller äro alltid lärarinnorna lämpliga till slöjdundervisnings meddelande.

*Angående
statsbidrag
till slöjd-
undervisning
åt flickor.*

(Forts.)

Följaktligen måste slöjdskolan hållas under andra tider än lässkolan, och på så sätt skiljer man barnen än mera från föräldrarne och hemmen.

Nu invänder man kanske att detta är en helt och hållet frivillig åtgärd, och att de, som icke vilja inrätta slöjdskolor, kunna slippa. Häremot vill jag dock göra en erinran, som grundar sig på gjord erfarenhet. Om nemligen staten sticker fram sin hand med pengar i den och säger: detta skolen I få för det eller det ändamålet, så kan man vara säker på, att ganska många försöka att få pengarne och underkasta sig de villkor, som därför erfordras. Der finnes kanske en lärarinna, som man vill söka bereda löneförbättring, eller någon annan qvinna i församlingen, som man vill bereda tillfälle till bergning utan att gifva henne fattigunderstöd. Så inrättas ofta syskolor i onödan. Det är min öfvertygelse, att så kommer att ske; men, äfven om så icke sker, tror jag, att man icke bör framlocka sådana skolor mer, än behovet kräfver. Beträffande förut befintliga skolor, vill jag erinra, att de ofta hafva svårt att reda sig, emedan de icke hafva lämpliga lokaler och följaktligen icke plats för spinnrockar och väfstolar, hvarför undervisningen måste inskränkas till sömnad och stickning eller blott och bart öfning för fingrarne, hvilket är en allt för ensidig sysselsättning, men då ligger frestelsen nära till hands att öfva eleverna i annat finare handarbete, såsom virkning, brodering och, som här sagts, blomstersyning. Derigenom dragas emellertid flickorna från det grofva arbetet, hvaraf uppstå åtskilliga olägenheter. I detta afseende påminner jag mig just nu en liten erfarenhet, som jag gjort. Jag kom en gång in på ett ställe, der jag träffade på hustrun, som satt och hade något arbete för händer, hvilket hon vid mitt inträdande hastigt stack undan.

En temligen lång flicka satt och läste i en tidning. Jag frågade då modern, hvad hon gjorde, och fick till svar: »skam till sägandes, stoppar jag flickans strumpor». Då jag invände, att detta borde väl flickan kunna göra sjelf, svarade hon, att det ansåge denna vara för simpel sysselsättning, churu hon lärt sig finare sömnad. Jag drager inga slutsatser deraf, ty det kunde ju vara en tillfällighet, men det kan gifva en antydning om, hvad jag befarar kunna blifva följden. När nemligen flickor uppföstras till finsömmerskor, vilja de icke gerna taga sig an grofarbetet.

Emellertid har jag med hvad jag nu sagt, hvartill åtskilligt annat kunde läggas, icke velat uppträda mot sådana slöjdskolor för flickor. Tvärtom har jag sympati för dem och har dertföre äfven sökt bidraga till inrättande af sådan, der vederbörande verkligen intresserat sig för saken. Men jag tror ändå icke, att tiden ännu kan vara inne att gifva understöd af statsmedel för att framlocka dem. Jag vill emellertid icke göra något yrkande.

Herr Holm: Friherre Barnekow har så varmt framhållit, hvad

Angående statsbidrag till slöjd-undervisning åt flickor. jag egentligen velat i frågan säga, att det finnes icke mycket för mig att tillägga. Jag kan dock upplysa herrarne om, att under den tid, jag varit landtbo — jag har varit det nu i 30 år — har skolväsendet i min hemtrakt gått framåt med stora steg. Slöjden låg nere under lång tid, till dess för några år sedan detta blef bättre ordnad. Vi känna ganska väl till af gammalt, att detta icke varit synnerligt i presternas väg, utan initiativet togs af kommunen sjelf.

Här har talats om dessa slöjdskolor för flickor, och det har sagts, att sådana vore obchöfliga. För 7 å 8 år sedan inrättades i Qvibille socken, hvilken jag tillhör, en slöjdskola för flickor. Det gick till på det viset, att vi gingo omkring i församlingen, för att söka erhålla nödigt tillskott för anskaffande af den erforderliga materielen; men det gick icke så lätt. Då var det någon, som hittade på utvägen, att vi skulle taga våra gummor med oss och bilda en fruntimmersförening. Detta lyckades till den grad förträffligt, att när denna skola väl kommit i gång, och den har nu varit i gång i många år, alla villigt erkände den stora nytta, denna slöjdskola gjorde. Denna skola inrättades icke på det viset, att der broderades blommor eller tillverkades lyxartiklar. Man skaffade spinnrockar och väfstolar och alla sådana saker, som jag kan tänka mig behövas, för att lära en ung kvinna sjelf tillverka sitt linne och sina kläder. Denna skola har fortgått i flere år med de små bidrag, som kunnat lemnas. Hvarje år hålla vi auktion på de saker, som barnen tillverkat, såsom tyg, kjolar, garn, strumpor, med ett ord allt sådant, som är för arbetsklassen behöfligt; och för det, som inköpes på auktionerna, fordra vi icke någon större betalning, än att vi nått och jemt kunna hålla skolan med råmaterialier. Detta gör, att hvem som helst kan köpa dessa saker, och det är ett godt och ärligt arbete.

Man har sagt, att, om man skulle gifva anslag till slöjdskolor, man skulle draga barnen ifrån läsningen. Nej, mine herrar, så är verkligen icke förhållandet, ty sedan sådana skolor blifvit inrättade på mångfaldiga ställen rundt omkring i orten och efter samma mönster, har lusten för läsning så tilltagit, att, när dessa barn gå ur folkskolan för att konfirmeras, hafva presterna medgifvit, att de aldrig varit så goda, som sedan slöjdskolor kommo i gång.

Man har vidare sagt, att, om premier kommo till skolan, skulle de kanske komma att användas för helt andra ändamål. Jag beklagar, om inspektörerna skulle, om jag så får säga, låta draga sig vid näsan på så sätt och icke bättre fullgöra sin skyldighet. Jag beklagar, om så blefve förhållandet, men jag tror knappt, att någon församling skulle vilja riskera att icke använda de pengar, staten gifvit, till det viktiga ändamål, hvartill de varit afsedda. Jag kan för min del icke säga annat, än att dessa skolor, när de väl kommit i verksamhet, haft så stor välsignelse med sig, att man knappt kan berömma det tillräckligt.

Man säger, att barnen skola vara hos föräldrarne i hemmen. I den trakt, hvarifrån jag är, är statdrängssystemet begagnadt i sin största utsträckning. En del kvinnor, som tillhöra denna samhällsklass, kunna icke sjelfva sticka en strumpa eller väfva ett lintyg.

Hussløjden är totalt försvunnen för det billiga priset på bomullsvaror. Hvad tjenar det till, säga de, att vi hålla oss med ljus och arbeta vid ljus; då vi köpa bomullsvarorna till så lågt pris, hafva vi ingen fördel af att göra dem sjelfva. Dessa qvinnor gifta sig vid unga år, de äro uppfödda af ofta dåliga föräldrar och, när de komma ut, hvad kunna de? Ingenting. Åtminstone hafva de icke lärt sig någonting i hemmen. Skall det missunnas dem då att få sådan undervisning i skolan, att de lära sig blifva nyttiga människor och dugliga mödrar, hvilket är att hoppas, att de kunna blifva, då de sjelfva lärt sig något. Ännu hafva vi icke skördat några frukter häraf, men jag hoppas och tror, att vi komma att göra det, om vi taga oss saken an och underlätta den med något bidrag till dessa flickskolor.

Angående
statsbidrag
till slöjd-
undervisning
åt flickor.

(Forts.)

Herr grefve och talman! Jag ber att på det varmaste få förorda bifall till utskottets förslag.

Herr Ekenman, Victor: Jag hade icke ämnat yttra mig i föreliggande fråga, men med anledning af ett uttalande i början af debatten af en ärad talare från Upland skall jag bedja att få yttra några ord. Den ärade talaren nämnde om *förståndets* utveckling i skolan och *karakterens* utveckling i hemmet. För min del under-skattar jag icke hemmens uppfostrande verkan, jag går till och med längre än han så till vida, att jag tror, att arbetet i skolorna ofta är fåfängt, om icke barnen hafva goda hem. Men äfven om jag i det afseendet står på samma ståndpunkt som den ärade talaren, så kan jag dock icke komma till den konklusionen, att slöjdundervisningen i skolan motverkar det goda i hemmen. Tvärt om. Jag har också någon erfarenhet i denna sak. Jag har nemligen i många år deltagit i den storartade verksamhet, som inom Elfsborgs län egt rum i och för utveckling af hussløjden, och hvad jag i det afseendet förnummit, har gått i den riktning, att slöjdundervisningen visat sig för barnen välgörande.

Det är visserligen sant, att det egentligen är beträffande slöjdundervisningen för gossar, som man har någon större erfarenhet, och det är också sant, att man i början af denna undervisning kom något på afvägar, men det ändrades snart. Jag föreställer mig ock, att, om slöjdundervisningen skall vinna större utveckling, måste den ordnas på praktiskt och lämpligt sätt. Så har skett i flere detaljer inom Elfsborgs län. Der finnas äfven några undervisningsanstalter för flickor i slöjd, och dessa anstalter hafva blifvit ordnade på ett så praktiskt sätt, att flickorna fått lära sig enkel sömnad och dylikt samt icke, som man här sagt, broderi eller slikt, som icke är af större nytta för praktiska lifvet.

Men det är icke nog med att slöjdundervisningen medför, enligt min erfarenhet, kunskap i att tillverka en hel del af hvad som bör kunna tillverkas inom hvarje samhällsklass, utan den har äfven i mycket annat visat sin uppfostrande verkan. Frukten af denna undervisning har nemligen varit icke allenast denna kunskap i slöjd, utan äfven den, att barnen med mera kärlek omfattat arbetet i allmänhet.

Angående
statsbidrag
till slöjd-
undervisning
åt flickor.
(Forts.)

På den grund tillåter jag mig instämma i det beslut, hvartill utskottet kommit.

Herr Casparsson: Liksom den förste talaren anser jag, att det vore önskvärdast, att denna sak tinge växa ut af sig sjelf och på kommunens eget initiativ; men då man vet, att detta åtminstone på landsbygden icke alltid är så starkt, tvekar jag icke att ansluta mig till utskottets åsigt. Samme talare framställde önskvärdheten deraf, att representanter från landsbygden ville meddela af sin personliga erfarenhet i frågan, och med anledning deraf skulle jag icke tveka att, ehuru tiden är långt framskriden, taga den litet i anspråk. Min erfarenhet är visserligen icke vidsträckt; den omfattar blott den kommun jag tillhör, men den är samlad under en tid af 31 år. Under denna tid hafva vi nemligen haft slöjdskola för flickor, men inga af de olägenheter, som här framhållits, hafva deraf försports. Visserligen hände det, när denna skola först inrättades, att flickorna ville egna sig åt finare arbeten eller, såsom en talare uttryckte sig, »sy blomster»; men det tog snart slut med den saken. Med användande af det inflytande, jag kunde ega på ledningen af socknens angelägenheter, bestämdes det, att undervisningen skulle omfatta de enklaste, i ett tarfligt hem nödvändigaste arbetena, *sömnad, spånad, stickning, väfnad*; och hvad det beträffar, hvilket anförts såsom en olägenhet, att de skulle få lära sig göra halmflätor, så ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att i den af Kongl. Maj:t år 1877 aflättna propositionen står det verkligen upptaget såsom ett önskningsmål, att de skulle få lära sig flättningsarbeten.

Här har min granne till venster sagt, att detta skulle draga flickorna från hemmen. Jag tror icke, att det behöfver hafva den verkan, ty, såsom af flere talare antydts, har slöjden icke skett på bekostnad af den tid, som barnen annars hafva ledig, utan onvexlande med den för läsning anslagna tiden.

En talare har anført, att kostnaderna för inrättande af slöjdskolor för flickor skulle vara mindre, än om det gälde att inrätta sådana anstalter för gossar. Det kan vara sant, om man endast afser att meddela flickorna undervisning i sömnad, men för en fullständig undervisning i väfnad och spånad blifva kostnaderna troligen icke mindre, än när det gäller undervisning i slöjd åt gossar.

Slutligen ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att, när man gör allt för att uppmuntra hem- och husslöjden, det skulle förefalla underligt, om, sedan Andra Kammaren bifallit framställningen i ämnet, Första Kammaren skulle afslå densamma, ty naturligtvis skulle det fattas så, som kammaren vore likgiltig för hemslöjden. Undervisning i skolan tror jag skulle vara det kraftfullaste underlaget för uppmuntrande af husslöjden, ty åtminstone på många ställen kunna icke hemmen i detta afseende bibringa någon undervisning.

Ehuru jag villigt medgifver, att slöjdundervisningen kan komma på afvägar, tror jag dock, att fördelarna äro så öfvervägande i jämförelse med de befarade olägenheterna, att jag för min del icke tvekar att understödja utskottets förslag.

Herr Bexell: Det är obehagligt att behöfva uppträda mot en sak, som är modern, och i den ställningen är jag nu. Det är icke för penningsumman, som nu är i fråga, som jag motsätter mig saken. Det har uppgifvits, att flickorna icke i hemmen kunna få lära sig sticka, väfva, spinna m. m., men deremot protesterar jag; ännu finnas icke sådana hem, och min åsigt är, att barnen genom dessa skolor dragas allt för mycket från hemmen.

Jag yrkar afslag.

Angående
statsbidrag
till stöjd-²³
undervisning
åt flickor.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, som öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, propositioner enligt de yrkanden, som blifvit framställda, nemligen först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt och derefter på afslag derå, samt förklarade sig finna den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Carlborg* begärde votering, i anledning af hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—39;

Nej—42.

Föredrogos å nyo och biföllos Första Kammarens tillfälliga utskotts den 12 och 14 innevarande april bordlagda utlåtanden:

N:o 10, med anledning af förslag om indragning af den agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna samt om offentliggörande af en öfver resultatens vid anstalten utarbetad sammanfattning; och

N:o 11, i anledning af förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om omarbetning af förordningen angående hvad i af-

seende å passagerareångfartygs byggnad, utrustning och begagnande iakttagas bör af den 12 februari 1864.

Om utfärdande af ny författning rörande konstsmör. Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 12 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 12, i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utfärdande af en ny författning rörande kontroll öfver tillverkning och försäljning af konstsmör.

Herr Tamm, Hugo: Herr grefve och talman, mine herrar! Då kammaren nyligen öfverlemnadt till sitt utskott en med denna så nära sammanhängande fråga, får jag hemställa om detta betänkandes återremitterande till samma utskott, för att på en gång behandlas.

Herr Björnstjerna: Jag förenar mig i det af herr Tamm framställda yrkande.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att i afseende på det nu förevarande utlåtandet endast yrkats, att detsamma skulle till utskottet återförvisas.

Sedernera gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet i utlåtandet hemställt och vidare på detsammans återförvisande till utskottet; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Ifrågasatt anslag för tillfällig nedsättning i räntan å hypotekslån. Föredrogs å nyo sammansatta stats- och bankoutskottets den 14 och 18 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 3, med anledning af väckt motion om anslag till allmänna hypoteksbanken för åvägbringande af tillfällig nedsättning i räntan å hypotekslån.

Herr Carlheim-Gyllensköld: Jag har begärt ordet, icke för att söka åstadkomma någon ändring i hvad utskottet föreslagit, utan för att påpeka ett par synpunkter, som varit för mig bestämmande vid motionens afgifvande, och som till viss grad ökats i styrka under riksdagens lopp.

Utskottet förebrår mig i sin motivering, att denna min motion och min motion vid majriksdagen stå i strid med hvarandra. Ja, de göra det med afseende på frågan om lån eller anslag, och jag trodde, att de vid majriksdagen ifrågasatta lånen skulle kunna inom temligen kort tid till statsverket återbetalas, men enligt de upplysningar, jag före innevarande riksdag vunnit, torde detta vara med stora svårigheter förenadt, och därför har jag måst frågå denna ståndpunkt. Om hufvudsyftet med motionerna att vinna lättnad för jordbrukaren samt ernå en lägre allmän räntefot finnes ingen skiljaktighet i begge årens motioner. För en eller flera föreningar gälde äldre reglementen

ända till 1871, der delegarne, enligt reglementet, sålunda vid lånetiden egde att *när som helst och till huru stort belopp som helst* göra inbetalningar eller kapitalafbetalningar. När nu dessa låntagare fordra att få göra sina slutliqvider för att till lägre ränta konvertera sina lån, så kan fara uppstå för en sådan förening, och påtagligt är att detta äfven efter 1871 skulle utgöra en betydlig svårighet för hypoteksföreningarna, som icke finge upptaga lånen, och således äfven återverka på hypoteksbanken. Detta kan å andra sidan naturligtvis icke vara gagneligt för öfriga hypoteksföreningar, som icke hafva sådan bestämmelse i sina reglementen. Äfven har det varit för att icke framkalla konstlade försök att undandraga sig hypoteksföreningarna, som, efter min åsigt, det torde vara skäl att gifva statsunderstöd, hvilket enligt min tanke skulle bidraga till att qvarhålla delegarena i föreningarna, och sålunda vara ett steg uti hypoteksbankens intresse. Man har enskildt sagt åt mig, att det skulle ligga stats-socialism i min motion. Men det tror jag egentligen icke kan vara allvarligt menadt, ty i så fall ingår det ovilkorligen litet socialism i hvartenda anslag, som betalas till jernvägar och dylikt.

Det skulle vara ännu mycket mer att säga, men jag vill icke upptaga kammarens tid. Jag hoppas och tror, att min motion kommer att ligga till sig för framtiden. Jag har intet yrkande att göra.

Herr Gahn: Jag ber blott att få upplysa den ärade motionären om att rättigheten att inbetala lån i hypoteksföreningarna finnes blott för några hypoteksföreningars äldre afdelningar, men icke för deras yngre afdelningar eller föreningar, som inrättats efter tillkomsten af lagen om allmänna hypoteksbanken, och då dessa äldre afdelningars nu återstående lån äro relativt obetydliga och årligen förminskas samt snart alldeles försvinna, så är i detta hänseende ingen fara för handen.

Grefve Strömfelt: Så länge diskussionen rörde sig blott omkring motionärens förslag, hade jag icke skäl att uppträda, men då nu här sagts, att endast de hypoteksföreningar eller deras låntagare, hvilka tillkommit före 1861, hafva rätt att utträda, ber jag få nämna, att den frågan är enligt mitt förmenande icke så alldeles afgjord. Ty såsom motionären nämnde, finnas hypoteksföreningar, för hvilka ett tidigare sanktioneradt reglemente gälde ända till 1871 och hvilkas låntagare sålunda mottagit penningar som lån *under helt andra vilkor* och *med helt andra rättigheter* än de, som finnas intagna i allmänna hypoteksbankens reglemente.

Huru vida den allmänna hypoteksbankens reglemente kan hindra personer i dylika föreningar att inlösa sina reverser efter deras ordalydelse och utträda ur föreningen, det lär väl framtiden komma att afgöra och kan ej här bestämmas.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, bifölls utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan.

*Ifrågasatt
anslag för
tillfällig
nedsättning
i ränta å
hypotekslån.
(Forts.)*

Föredrogs å nyo och bifölls Första Kammarens tillfälliga utskotts den 14 och 18 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 13, rörande ändrade bestämmelser angående aflöning åt lärare och lärarinnor vid folkskolorna.

Justerades tolf protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle sättas främst de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, och sist sammansatta bevilnings- och lagutskottets utlåtande n:o 1.

Kammaren åtskildes kl. 10,09 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
